

Joves voluntàries gironines amb un grup de nenes austríaques acollides al 1949.
La segona per l'esquerra, a baix, és la Nora Figueres.

Les nenes austríaques acollides a Girona l'any 1949

Mercè Borràs

L'any 1949, varen ser acollits temporalment per famílies espanyoles, més de 3.000 nenes i nens procedents d'Àustria, per tal que es refessin dels estralls, tant físics com psicològics, que la II Guerra Mundial els havia ocasionat.

Tres mil infants austríacs a Espanya

Encara que la guerra oficialment havia acabat, Àustria continuava ocupada per Rússia, EUA, Anglaterra i França. La mateixa ciutat de Viena estava dividida per aquestes quatre potències mitjançant autèntiques fronteres internes. La situació de la població civil, com en qualsevol país en postguerra, era veritablement tràgica. Els aliments eren escassos i, malgrat que el govern assignava una llibreta de racionament a cada ciutadà

que garantia nodriments diaris per l'equivalent de 1.000 calories, sovint aquests no es podien aconseguir ja que els magatzems exhaurien les existències abans de poder abastir tothom. Els diners, a causa de la devaluació de la moneda, no tenien gaire valor, per això, la gent que tenia joies, o alguna cosa valuosa, les feia servir com a material de canvi per adquirir menjar. Però calia tenir bons contactes al mercat negre. Quasi tots els nens i nenes estaven pàl·lids i malnodrits. Però el més terrible, sens dubte, era l'impacte psicològic que els va causar la mort de familiars propers, la basarda dels bombardeigs, el fet d'haver d'apagar els llums quan sonaven les sirenes, quan més por tenien, l'estrès d'anar corre-cuita als refugis antiaeris...

Per fer front a aquesta situació, les autoritats de l'església catòlica, concretament «Caritas Erdinzese Wien», varen pensar que fóra bo evacuar, si més no, la població infan-

til del destrossat país, per tal que es poguessin refer temporalment de la por i la gana que patien.

La idea d'organitzar des d'aquell país, desfet i controlat per quatre potències, unes expedicions de mainada cap a l'estranger, era, en principi, més una utopia i una il·lusió dels organitzadors que no pas quelcom factible, ja que nombroses dificultats feien quasi inviable l'èxit de les expedicions. Malgrat tot, la infraestructura internacional de l'església catòlica obria una esclatxa de viabilitat al projecte, ja que el seu poder sobrepassava els límits de les fronteres legals. Gràcies a aquesta xarxa, va ser possible fer una crida a diversos països europeus per tal de cercar famílies que estiguessin disposades a acollir infants austríacs.

Suïssa, Bèlgica, Holanda, Portugal, Dinamarca... en varen acollir, però va ser a Espanya on l'acolliment tingué més repercussió, ja que s'hi varen acollir més de 3.000 nens i nenes.

Moltíssims nens i nenes austríacs es varen inscriure per a ser acollits per famílies estrangeres, tants que va caldre establir un criteri de prioritació. Es va convenir que aquest criteri seria exclusivament sanitari. Els metges feien una revisió als nens i nenes que haurien de viatjar i seleccionaven aquells que necessitaven ajut més urgent, principalment els més desnodrits.

Un cop localitzades les possibles famílies acollidores, es varen començar a organitzar les expedicions que haurien d'anar a Espanya. Tot plegat seguia sent molt difícil. Àustria no disposava de gaires trens en aquelles dates, ja que l'estació de Viena havia estat un dels objectius dels bombardeigs, estava pràcticament destruïda i quedaven pocs combois hàbils com per a fer un viatge amb una càrrega tan delicada com aquella. A més, les línies i recorreguts dels combois eren força irregulars per la centreeuropa de postguerra.

Per sort, l'exèrcit anglès va cedir sis vagons metàl·lics amb seients de fusta per a la primera expedició. Després de l'eufòria d'haver aconseguit el mitjà de desplaçament, els va sorgir un nou inconvenient: Espanya, l'últim reducte del feixisme, no tenia relacions diplomàtiques amb Àustria, per la qual cosa era impossible una entrada massiva de persones procedents d'aquell indret, encara que es tractés de mainada i que

Els primers signes d'acolliment.

l'estada hagués de ser temporal. La solució va ser relativament fàcil. Les nenes, en teoria, viatjarien al Vaticà i, des d'allà, a Espanya.

Els organitzadors, malgrat que estaven engrescats, es malfiaven de l'èxit d'unes expedicions com aquelles. La fràgil salut de les nenes, la manca d'aigua i de possibilitats de prendre quelcom calent durant el viatge en ple hivern i la impossibilitat de mesures higièniques adients, feia témer que qualsevol petita malaltia o incidència poguessin fer acabar l'expedició en un desastre. Per això varen organitzar la primera expedició com a experiència pilot, que donaria peu a seguir el projecte o abandonar-lo.

Afortunadament va ésser un èxit. Les nenes varen arribar sanes i estàlvies, la qual cosa va accelerar les següents. En total foren set expedicions de nens i nenes les que arribaren a Espanya.

L'arribada de la primera expedició a Portbou

La gent gran de Girona i comarques recorda encara quàn arribaven els trens carregats de nenes i nens per a ser acollits per famílies espanyoles, encara que totes eren austríacs, ha quedat en el record d'algunes persones que es tractava de nenes hongareses, potser perquè el cap de l'expedició sí que n'era d'hongarès o perquè es volia ignorar les pèrdues territorials de l'Imperi austrohon-

garès en la I Guerra Mundial. Molta gent anava a l'estació per tal de contemplar l'espectacle. No hi havia gaires distraccions en aquells temps de postguerra i aquelles expedicions de nenes estrangeres eren tot un esdeveniment.

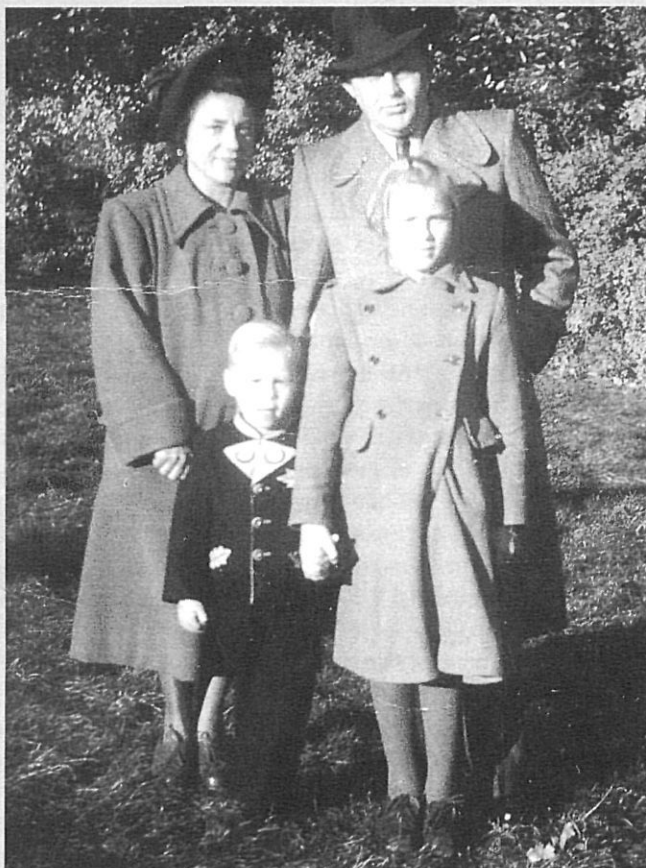
A les 6 del matí del dia 30 de maig de 1949, arribava a la frontera franco-espanyola de Cervera, procedent de Salzburg i Viena, la primera expedició d'infants que s'havien d'acollir temporalment a Espanya. Estava formada per cinc-centes nenes austríacs i un nen que no havia volgut separar-se de la seva germana. Es tractava d'un comboi format per sis vagons metàl·lics que portaven la inscripció «Tren militar anglès-Zona Àustria».

El cap de l'expedició era monsenyor Hartwing, religiós d'origen hongarès delegat del cardenal Snnitzer, primerat d'Àustria. Les nenes venien acompanyades per un metge que es feia càrrec de l'assistència sanitària i un grup de vint-i-vuit persones voluntàries de Càrites de Viena, entre les quals hi havia Carmen Gunot, que era la medidora entre les famílies austríacs i les de Girona. Quan venia, es posava en contacte amb la Carme Comadira, una de les organitzadores dels acolliments a Girona. Era una persona molt simpàtica i activa que anava i venia d'Àustria amb sorprenent facilitat, més si tenim en compte les condicions dels transports de l'època.

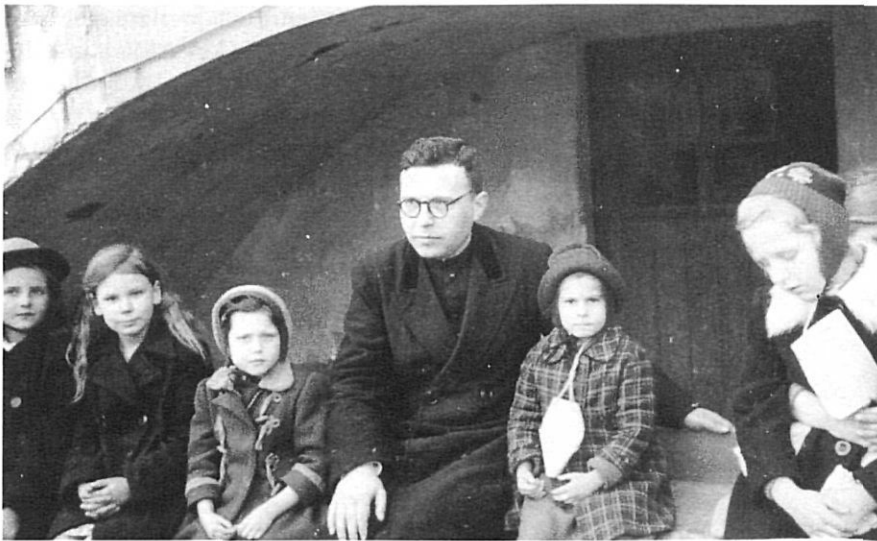
Fins a les vuit del matí no varen passar al cantó espanyol de la frontera de Portbou, on les esperava un nombrós públic simpatitzant: Dones de «l'Auxili Social» i d'Acció Catòlica i moltes autoritats, el cap de policia senyor Raboso; el comissari de la Zona Oriental, senyor Escrusell, i els màxims responsables de rebre l'expedició austríaca a Girona: el senyor Ignasi López, cap del Secretariat de Caritat; el senyor Lluís Bastons, del consell d'homes d'Acció Catòlica; el reverend doctor Albert Vidal, consiliari de les joves d'Acció Catòlica, i el reverend Doctor Josep M. Noguer en representació del Bisbe de Girona. També, segons els diaris *Los Sitios* i *La Vanguardia*, hi havia la princesa Joana de Borbó i Parma, malgrat que cap dels testimonis oculars d'aquells dies recorda haver-la vist.

Les nenes arribaren visiblement cansades, però corresponien a les salutacions que els feien molt cortesament,

Una història particular

Gerty Schindler va ser la nena austríaca acollida a can Masó. A les primeres imatges apareix a Sant Feliu de Pallerols, amb Santiago Masó, i a Girona amb Angelina Masó. Després del comiat (tercera fotografia), Gerty va continuar relacionant-se amb ells i els va enviar fotos successives perquè coneguessin la seva evolució, fins al dia del casament.

Nenes austríaques amb el doctor Albert Vidal, consiliari de les Joves d'Acció Catòlica.

donaven la mà i feien petites reverències. Sorprenia la indumentària que portaven, diferent a la usual al nostre país. Quasi totes duïen barret o caputxeta, anaven força abrigades i n'hi havia que portaven pantalons de pana, cosa que al nostre país no va ser socialment admesa fins als anys 60. Portaven bosses i motxilles amb el seu petit equipatge, poca roba i molt senzilla, però quasi totes duïen contes o alguna joguina com un record del seu origen, com si d'un senyal d'identitat es tractés. Penjant del coll amb un cordill, portaven un full d'identificació. Algunes portaven una carta de presentació i agraïment per a la família acollidora on, a més de donar les gràcies, s'explicava com era la nena, si patia alguna malaltia o si necessitava alguna atenció especial.

Les nenes eren molt maques. Si més no, així ho semblava als espectadors de les andanes en veure-les tan blanques i amb aquells cabells rossos, tan poc comuns entre nosaltres. Les edats oscil·laven entre els cinc i dotze anys. Totes parlaven alemany, idioma oficial d'Àustria. Alguna parlava anglès i també, col·loquialment, parlaven els dialectes de la seva zona. A Girona hi havia poca gent que sabés l'alemany. Els més instruïts coneixien el francès, però l'alemany i l'anglès eren llengües estranyes que coneixia poca gent, per la qual cosa es feia difícil la comunicació si no era mitjançant intèrprets o gesticulant i fent mímica. De totes maneres les nenes es mostraven sociables i contentes, havien estat preparades per a la trobada, se'ls havia parlat d'Espanya, de la bondat del

seu clima i de la generositat de les famílies que les acollirien amb il·lusió.

Abans de canviar de tren, en una gran sala de la duana, s'havia preparat unes taules amb estovalles blanques, sobre les quals hi havia uns grans cistells plens de taronges, plàtans, pa blanc, pastes, llet i xocolata, per tal d'oferir-los un bon esmorzar d'arribada.

Moltes d'aquelles nenes havien nascut durant la guerra i no havien pogut gaudir mai d'alguns d'aquells aliments, com ara el pa blanc (quan en preïen era «moreno»), la xocolata o les taronges. Per això varen agafar les taronges amb moltes ganes i les mossegaren amb pell i tot, com si d'una poma es tractés, amb el conseqüent desencant que això els provocà. Feïnes tingueren els adults que hi havia a l'estació per pelar taron-

ges per a tantes nenes. L'anècdota no va passar desapercebuda pel periodista de *Los Sitios*, qui aprofità l'avinentsa per ressaltar, en el comentari que feia del dia de l'arribada, les virtuts d'una fruita tan «espanyola»: «No supo hasta hoy que era una naranja y que una vez la ha probado prefiere esta fruta a cualquier otra y hasta a los pasteles...»

Un cop hagueren esmorzat, reprenghen el viatge fins a Girona, on arribaren a les 11,50. Del tren baixaren cinquanta nenes per a ésser acollides per famílies gironines, també aquí hi havia molts espectadors i curiosos i el bisbe, doctor Cartaña (l'església en aquella època sempre era present en tots els actes públics), el qual aprofità l'avinentsa per beneir l'expedició. Seguidament varen anar al convent de les Adoratrius, on se'ls donà la benvinguda i s'organitzà llur distribució. Allí estaven els organitzadors de l'acolliment, el Sr. Bastons, la Sra. Comadira, mossèn Albert Vidal..., persones que havien sol·licitat acollir les nenes, com la Sra. Maria Domènec, la Sra. Angelina Adrià i joves que col·laboraven en l'organització de l'acolliment com l'Assumpció Puig i la Montserrat Carbó.

Les famílies demanaven preferentment nenes rosses i com més petites millor, però s'adjudicaven les nenes sense tenir-ho en compte. Si els semblava bé l'oferta, se'ls adjudicava la nena, i si no, buscaven una altra família.

La resta del comboi va seguir direcció a Barcelona, on arribaren a les dues del migdia. A l'estació, també les esperava el bisbe de la diòcesi, doctor

Recepció de les nenes austríaques a l'estació de Portbou.

Acompanyants de les nenes amb membres de famílies acollidores.

Modrego Casaus, i nombroses personalitats i simpatitzants. Cap a les tres de la tarda, les recolliren i, en tres autocars, les traslladaren momentàniament a l'Orfenat Ribes fins que les distribuïren a les famílies. Nenes d'aquesta expedició varen ser destinades també a Menorca, Saragossa, València i Madrid.

L'organització dels acolliments

Malgrat que la situació econòmica gironina era encara força precària, va ser relativament fàcil trobar famílies disposades a acollir infants, potser perquè encara era molt present el dolor de les desfetes que va ocasionar la Guerra Civil, la qual cosa estimulava a ésser solidaris amb uns infants desvalguts per motiu de la guerra. De tota manera, l'Acció Catòlica dirigia la demanda preferentment a la classe mitjana gironina, per tal de garantir que les despeses ocasionades per l'acolliment no fossin una càrrega feixuga per a les famílies acollidores.

Girona i les seves comarques, aquells dies, tenia una població reduïda. Tothom es coneixia. Per això la recerca es va fer mitjançant el «boca a boca», en les prèdiques dominicals i amb notes que apareixien a la revista *Vida Catòlica* que publicava el bisbat, on es feien crides a les famílies cristianes per tal que acollissin els infants austríacs. L'únic requisit per a poder-ho fer, era ésser catòlic/a i garantir la possibilitat de mantenir l'infant. Ni tan sols es demanava que fos un matrimoni qui acollís. Podien fer-ho persones solteres, com va ser el cas de la Sra. Maria Domènec i la Sra. Coromines de Banyoles.

Un cop els nens estaven instal·lats a les seves noves llars, es confiava en la bona fe i la iniciativa de les famílies. Com que tothom es coneixia, no s'intervenía més, com no fos que existissin indicis fonamentats que alguna cosa no funcionava.

Acolliments a Girona

A la mateixa ciutat, varen ser diverses les famílies que albergaren nenes d'aquella primera expedició. Hi ha constància que el Sr. Pelai Negre va acollir una nena amb molta il·lusió, ja que no tenien fills; el Sr. Santiago Masó i les seves germanes varen acollir la Gerty; la Sra. Angelina Adrià i el seu marit, Joan Bosch, acolliren la Mònica; el Dr. Figueres, la Nora; a ca l'Avellí, l'Erika, i la Sra. Maria Domènec, la Christa.

El cas més popular, sens dubte, és el de la Nora Figueres, la més petita d'aquella expedició que tenia tan sols cinc anys. Era una nena simpàtica i carinyosa que es feia estimar per tothom. Encara que va venir amb l'expedició de nenes per a ésser acollides, finalment va ésser afillada pel doctor Figueres qui, a més de tinent d'alcalde, era un dels metges més prestigiosos de Girona en aquelles dates. Sembla que la seva mare biològica va acceptar que l'adoptessin perquè pensava que la Nora estaria millor amb una família benestant de Girona, que no tenia fills, que no pas a la destrossada Àustria. Però ho va fer amb la condició que no es perdés el lligam. Malgrat això, la Nora va tenir escadussers contactes amb la seva família austríaca. Com

d'altres nenes d'aquella expedició, anava a estudi al Cor de Maria que llavors estava a la plaça de la Catedral, on va fer la primera comunió.

La Nora pensa que era el seu destí anar a viure a Girona ja que en principi no havia d'ésser ella la que havia de venir a Espanya, sinó un germà seu més gran, però se'n va desdir i la seva mare, per no perdre l'oportunitat li va posar a ella. A més, el seu germà estava destinat a anar a casa d'un germà del Sr. Figueres. Però aquest volia un nen i, en ser ella una nena, va ser el doctor Figueres qui se la va quedar.

Acolliments a Banyoles

A Banyoles, també varen acollir nenes austríaques d'aquella expedició. Curiosament, en aquella ciutat, ja existia un precedent d'acolliment d'una nena austríaca, de després de la I Guerra Mundial. Es tractava de la Berta Zeilinger que havia nascut a Leoben l'any 1907 i que, també mitjançant l'església catòlica, va ser acollida per la família Brugada. Quan la situació bèl·lica es va normalitzar, no va tenir més remei que tornar al seu país. No saben com s'ho va fer exactament, però al cap de poc temps tornava a ésser a Banyoles. Diuen que potser va fugir de casa seva. Llavors tenia 11 anys. Encara que sempre va mantenir contacte amb la seva família biològica, es va quedar definitivament a Banyoles on es va casar i on va morir fa pocs anys.

Quan va arribar l'expedició del 49, la Berta aprofità algunes classes de conversa i sermons en alemany que mossèn Fuentes feia a les nenes de Girona per tal que mantinguessin l'idioma, ja que ella a Banyoles no tenia ocasió de parlar-lo i l'havia perdut força.

D'aquella expedició, al Pla de l'Estany es varen acollir 6 nenes: Wilma Koller a Can Farigola de Mata, tenia set anys quan va arribar, la família acollidora vivia en una casa pairal enorme, era una família amb fills la més petita dels quals, la Dolors, que també tenia set anys, es va fer amiga inseparable de la Wilma. L'Helga, que va ser acollida per la Sra. Coromines, era una nena molt maca que volia ésser artista, un tramvia l'havia atropellat i la va deixar coixa, però ella feia broma de la seva anomalia girant la bota del peu fals, simulant que caminava a l'inrevés.

Les germanes Regina i Josefina varen ser acollides per la família Torras, es va creure convenient no separar-les i als senyors Torras ja els va agradar acollir dues nenes ja que només tenien nens. A Can Callís i a Can Guisenyé també varen acollir cadascun una nena. Llevat de la Wilma, que anava a escola a Mata, les altres nenes anaven al col·legi del Sagrat Cor i a vegades es reunien a casa d'una família o altra per a jugar.

El dia del comiat, en una sala de l'Ajuntament, l'alcalde, el Sr. Boix, que era una persona molt emotiva, els va organitzar una festa de comiat on les van obsequiar amb lliminadures i petits regals. Malgrat això, tot eren llàgrimes. Les nenes no volien marxar i a les famílies acollidores els sabia greu que ho fessin.

Acolliments a Figueres

A Figueres també hi ha constància de diversos casos: Adolf Rud va ser acollit pel Sr. Joan Subirós Romans; Gandolf Sglabus, pel Sr. Antonio Vázquez Sampedro; Peter Reidinger, pel Sr. Sargatall Homs, i Eleonor, pel Sr. Fabrica...

Però potser el cas més significatiu és el de la Trudi Griesseberger. La Trudi era una nena d'un poble de Salzburg que tenia deu anys quan va arribar a Espanya, el setembre de 1949. Va ser la germana de la seva mare qui, en el sermó dominical, va sentir que el capellà deia que, les criatures que ho volguessin, podien passar una temporada acollides per una família espanyola i la va inscriure de seguida. Formava part d'una expedició que va entrar per Irun i es va aturar a l'hospici de Pamplona on les famílies acollidores els anaven a buscar. Algunes famílies d'aquella zona, que havien fet la sol·licitud, se'n desdeien en veure l'aspecte miserable i famèlic d'aquells infants, la qual cosa feia témer als organitzadors que alguns nens es quedessin a l'hospici durant tota l'estada. Va ser necessari recórrer a famílies allunyades d'aquella àrea per solucionar el problema. Els Srs. Subirós es varen traslladar fins a Pamplona per anar a buscar la Trudi. Estaven molt il·lusionats amb la nena ja que ells no n'havien tingut. En tenien cura i la tractaven el millor que sabien. Fins i tot varen contractar una minyona, la Carmen, per tal que els ajudés a tenir-ne cura, ja que, com que ells no havien

tingut mainada, tenien la impressió que no sabien molt bé com fer-ho.

Era una nena molt primeta que li costava molt menjar; la seva mare acollidora patia molt per això i li comprava xarops perquè se li obrís la gana però no hi havia maneres. Al cap de sis mesos, que era el termini fixat en aquest cas, la Trudi no va tenir més remei que tornar a Àustria. Es va passar plorant tot el viatge de Figueres a Girona, d'on sortia l'expedició. Volia quedar-se més temps. Els Srs. Subirós estaven disposats que la Trudi es quedés amb ells, si així ho volia, però la mare d'Àustria li va demanar que es quedés al seu país fins que acabés l'escola elemental als 14 anys i que després triés. Ho tenia decidit des del primer dia. Volia tornar a Figueres, que és on viu fins al dia d'avui. A Àustria no hi va tornar fins que es va casar al cap de set anys i després va seguir anant-hi sovint. Després la seva mare biològica venia temporades a l'hivern fins que va morir. Avui la Trudi admira la generositat de la seva mare biològica en permetre que marxés a Figueres per tal que pogués gaudir d'una situació social millor que la que ella podia oferir-li a Àustria.

L'idioma i els costums

Malgrat que la cultura centreeuropea és força diferent de la mediterrània, tothom coincideix a afirmar que les nenes es varen adaptar molt fàcilment al nou ambient. Fins i tot alguna mare acollidora s'estranyava que les nenes no demostrassin enyorança, però provenint

d'una situació tan precària i anant a parar a famílies benestants, és fàcil d'entendre que fos així. Si bé és cert que els primers dies mostraven dificultats pel que fa a l'idioma, el cert és que varen aprendre ràpidament el castellà i alguna cosa de català. El que ben poques varen assimilar era el gust de l'oli d'oliva que tenien els aliments. Hi trobaven un sabor tan fort i tan estrany que no el podien suportar. Totes eren unes nenes molt ben educades que s'expressaven amb molt bons modals, parlaven fluix, saludaven donant la mà, donaven el «bon dia», «bona nit»... En general, la seva manera de fer contrastava amb les maneres de la mainada d'aquí.

Alguns dels nens i nenes, per circumstàncies especials, varen quedar-se indefinidament a la Península. Però la majoria varen retornar al seu país.

Tanmateix, en la majoria dels casos, han continuat mantenint contacte, si més no per carta o en visites periòdiques, principalment a l'estiu, que, en alguns casos com el de la Crista a Girona o l'Eleonor a Figueres, s'han mantingut fins a l'actualitat.

L'experiència del 49, a més d'assolir l'objectiu principal, va significar un enriquiment, tant per a les nenes com per a les famílies acollidores. Ambdues parts, mitjançant l'intercanvi, aprenien a conèixer altres costums, s'agermanaven dos pobles diferents. Alhora, a les comarques gironines, s'obria una mica el camp de mires d'una societat grisa i tancada en ella mateixa.

Mercè Borràs i Dòlera

Autoritats i representacions a Portbou, el dia de l'entrada de la primera expedició.

